

nes latent, Deo revelante possent homines cognoscere, & aliis indicare; ut sic dum in his inventirentur vera dicere, in his quæ sunt fidei, eis crederetur. Unde Apostolus dicit I. Cor. XIV. 24. *Si autem omnes prophetent; intrat autem quis infidelis, vel idiota; convincitur ab omnibus, djudicatur ab omnibus; occulta enim cordis ejus manifesta fiunt; & ita cadens in faciem, adorabit Deum, pronuntians quod Deus vere in vobis sit.*

Non autem per hoc prophetiæ donum sufficiens testimonium fidei adhiberetur, nisi esset de his quæ a solo Deo cognosci possunt; sicut & miracula talia sunt, quod solus Deus ea potest operari. Hujusmodi autem præcipue sunt in rebus inferioribus occulta cordium, quæ solus Deus cognoscere potest, ut supra Lib. I. cap. LXV. ostensum est, & futura contingentia, quæ etiam soli divinæ cognitioni subsunt, quia ea in se ipsis videt, cum sint ei præsenti ratione suæ æternitatis, ut supra ibid. cap. LXVIII. ostensum est. Possunt tamen aliqua futura contingentia etiam ab hominibus præcognosci, non quidem in quantum futura sunt, sed in quantum in causis suis præexistunt: quibus cognitis vel secundum se ipsa, vel per aliquos effectus earum manifestos, quæ signa dicuntur, de aliquibus effectibus futuris potest ab homine præcognitio haberi; sicut Medicus præcognoscit mortem, vel sanitatem futuram ex statu virtutis naturalis, quam cognoscit pulsu, urina, & hujusmodi signis. Hujusmodi autem cognitio futurorum partim quidem certa est, partim quidem incerta. Sunt enim quædam causæ præexistentes ex quibus futuri effectus ex necessitate consequuntur, sicut præexistente compositione ex contrariis in animali, ex necessitate sequitur mors; quibusdam vero causis præexistentibus sequuntur futuri effectus non ex necessitate, sed ut frequenter, sicut ex semine hominis in matricem projecto, ut in pluribus sequitur homo perfectus; quandoque tamen monstra generantur propter aliquod impedimentum superveniens operationi (1) naturalis virtutis. Primorum igitur effectuum præcognitio infallibiliter certa habetur; horum autem quæ posterius dicta sunt, non est præcognitio infallibiliter certa. Cognitio autem quæ de futuris habetur ex revelatione divina secundum gratiam prophetalem, est omnino certa, sicut & divina præcognitio est certa: non enim Deus præcognoscit futura solum prout sunt in suis causis, sed infallibiliter secundum quod sunt in se ipsis, sicut superius cap. LXVII. hujus Lib. ostensum est. Unde & cognitio prophetica per eundem modum datur homini de futuris cum certitudine perfecta. Nec tamen hæc certitudo repugnat contingentia futurorum, sicut nec certitudo scientiæ divinæ, ut supra cap. LXVII. I. Lib. ostensum est. Revelantur tamen aliquando aliqui futuri effectus Prophetis, non secundum quod sunt in se ipsis, sed secundum quod sunt in causis suis; & tunc nihil prohibet si causæ impediuntur ne perveniant ad suos effectus, quod etiam Prophetæ prænuntiatio immutetur; sicut Isaias prophetavit Ezechiae ægrotanti, cap. XXXVIII. 1. *Dispone domui tuæ, quia morieris, & non vivet*: qui tamen sanatus est: & Jonas Propheta, cap. III. prænuntiavit, quod post quadraginta dies Ninive subverteretur, nec tamen est subversa. Prænuntiavit enim Isaias mortem futuram Ezechiae secundum ordinem dispositionis (2) corporis, & aliarum causarum inferiorum ad istum effectum; & Jonas subversionem Ninive secundum

exigentiam meritum: utrobique tamen aliter evenit secundum operationem Dei liberantis, & sanantis. Sic igitur prophetica denuntiatio de futuris sufficiens est fidei argumentum: quia licet homines aliqua de futuris præcognoscant, non tamen de futuris contingentibus est præcognitio cum certitudine, sicut est præcognitio prophetiæ: etsi enim aliquando fiat Prophetæ revelatio secundum ordinem causarum ad aliquem effectum; simul tamen, vel postea fit eadem revelatio de eventu futuri effectus qualiter sit immutandus; sicut Isaiæ revelata fuit sanatio Ezechiae, & Jonas liberatio Ninivitarum. Maligni autem spiritus veritatem fidei corrumpere molientes, sicut abutuntur operatione fidei corrumpere molientes, sicut abutuntur operatione fidei corrumpere molientes, inducant, & argumentum veræ fidei debilitent, tamen non vere miracula faciendo, sed ea quæ hominibus miraculosa apparent, ut supra cap. CLII. hujus Lib. ostensum est; ita etiam abutuntur prophetica prænuntiatione, non quidem vere prophetiando, sed prænuntiando aliqua secundum ordinem causarum homini occultarum; ut videantur futura præcognoscere in se ipsis: & licet ex causis naturalibus effectus contingentes proveniant, prædicti tamen spiritus subtilitate intellectus sui magis possunt cognoscere quam homines: quia cognoscunt quando, & qualiter effectus naturalium causarum impediri possint: & ideo in prænuntiando futura mirabiliores, & veraciores apparent quam homines quantumcumque scientes. Inter causas autem naturales supremæ, & a cognitione nostra magis remotæ sunt vires cœlestium corporum, quas prædictis spiritibus cognititas esse secundum proprietatem suæ naturæ, ex superioribus, cap. CLII. patet. Cum ergo omnia inferiora corpora secundum vires, & motum superiorum corporum disponantur; possunt prædicti spiritus multo magis quam aliquis Astrologus prænuntiare ventos, & tempestates futuras, corruptiones aeris, & alia hujusmodi, quæ circa mutationes inferiorum corporum accidunt ex motu superiorum corporum causata. Et licet cœlestia corpora super partem intellectivam animæ directe non possint imprimere, ut supra cap. LXXXIV. ostensum est, plurimi tamen sequuntur imperpetuum passionum, & inclinationes corporales, in quas efficaciam habere cœlestia corpora manifestum est: solum enim sapientum, quorum est parvus numerus, est hujusmodi passionibus obviare. Et inde est quod etiam de actibus hominum multa prædicere possunt; licet quandoque & ipsi in prænuntiando deficiant propter arbitrii libertatem. Ea vero quæ præcognoscunt, prænuntiant quidem non mentem illustrando, sicut in revelatione divina: non enim eorum intentio est ut mens humana perficiatur ad veritatem cognoscendam, sed magis quod a veritate avertatur. Prænuntiant autem quandoque quidem secundum imaginationis immutationem, vel in dormiendo, sicut cum per somnia, aliorum futurorum indicia monstrans; sive etiam vigilando, sicut in arreptitiis, & phreneticis patet, qui aliqua futura prænuntiant; aliquando vero per aliqua exteriora indicia, sicut per motus, & garritus avium, & per ea quæ apparent in extis animalium, & in punctorum quorundam descriptione, & in similibus quæ sorte quadam fieri videntur: aliquando autem visibilibus apparendo, & sermone sensibili prænuntiando futura.

Et licet horum ultimum manifeste per malignos spiritus fiat, tamen alia quidam reducere conantur in aliquas causas naturales. Dicunt enim, quod cum

(1) Al. supernaturalis virtutis. (2) Al. corporis aliarum causarum.

corpus cœleste moveat ad aliquos effectus in istis inferioribus, ex ejusdem corporis impressione in aliquibus rebus illius effectus signa quædam apparent: cœlestem enim impressionem diversæ res diversimode recipiunt. Secundum hoc ergo dicunt, quod immutatio quæ fit a corpore cœlesti in aliqua re, potest accipi ut signum immutationis alterius rei: & ideo dicunt, quod motus qui sunt præter deliberationem rationis, ut visa somniantium, & eorum qui sunt mente capti, & morus, & garritus avium, & descriptiones punctorum, cum quis non deliberat quot puncta debeat scribere, sequuntur impressionem corporis cœlestis: & ideo dicunt, quod hujusmodi possunt esse signa effectuum futurorum qui ex motu cœlesti causantur.

Sed quia hoc modicam rationem habet, magis æstimandum est, quod prænuntiationes quæ ex hujusmodi signis fiunt, ab aliqua intellectuali substantia originem habeant: cujus virtute disponuntur prædicti motus præter deliberationem existentes, secundum quod congruit observationi futurorum. Et licet quandoque hæc disponantur voluntate divina ministerio honorum spirituum, quia & a Deo multa per somnia revelantur, sicut Pharaoni, & Nabuchodonosor; & sortes quæ mittuntur in sinum, quandoque etiam a Domino temperantur, ut Salomon dicit, Proverb. cap. XVI. tamen plerumque ex operatione spirituum malignorum accidunt, ut & Sancti Doctores dicunt, & etiam ipsi gentiles censuerunt. Dicit enim Maximus Valerius, Lib. I. cap. 1. quod observatio auguriorum, & somniorum, & hujusmodi ad religionem pertinent, qua idola colebantur. Et ideo in veteri lege simul cum idolatria hæc omnia prohibebantur: dicitur enim Deuteronomii XVIII. 9. (1) *Nec imitari velis abominaciones illarum gentium, quæ scilicet idolis serviebant; nec inveniantur in te qui dustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem; aut qui ariolos sciscitetur, aut observet somnia, atque auguria; nec sit maleficus, nec incantator; neque pythones consulat, nec divinos, & quærat a mortuis virtutem.*

Attestatur autem prædicationi fidei prophetia per alium modum, in quantum scilicet aliqua fide tenenda prædicantur quæ temporaliter aguntur, sicut nativitas Christi, passio, & resurrectio, & hujusmodi. Et ne hujusmodi facta à prædicantibus esse credantur, aut casualiter evenisse, ostenduntur longe ante per Prophetas prædicta: unde Apostolus dicit Rom. 1. *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem.*

Post gradum autem illorum qui immediate revelationem à Deo recipiunt, est necessarius alius gratiæ gradus. Quia enim homines revelationem à Deo accipiunt non solum pro præsentia tempore, sed etiam ad instructionem omnium futurorum; necessarium fuit ut non solum ea quæ ipsis revelantur, sermone narrarentur presentibus, sed etiam scriberentur ad instructionem futurorum: unde & oportuit aliquos esse qui hujusmodi scripta interpretarentur: quod divina gratia esse oportet, sicut & ipsa revelatio per gratiam Dei fuit. Unde & Genesis XL. 8. dicitur: *Numquid non Dei est interpretatio?*

Sequitur autem ultimus gradus, eorum scilicet qui ea quæ aliis sunt revelata, & per alios interpretata fideliter credunt. Hoc autem Dei donum esse, superius, cap. CLII. ostensum est. Quia vero per

(1) Vulgata: Cave ne imitari velis. (2) Al. enim.

malignos spiritus aliqua similia fiunt his quibus fides confirmatur, tam in signorum operatione, quam in futurorum revelatione, ut supra dictum est; ne per hujusmodi homines decepti mendacio credant, necessarium est ut adiutorio divinæ gratiæ instruatur de hujusmodi spiritibus discernendis, secundum quod dicitur I. Ioan. IV. 1. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt.*

Hos autem gratiæ effectus ad instructionem, & confirmationem fidei ordinatos, Apostolus enumerat I. ad Corinth. XI. 8. dicens: *Alii per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanctorum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.*

Per hoc autem excluditur error quorundam Manichæorum qui dicunt corporalia miracula non esse à Deo facta. Simul etiam excluditur eorum error quantum ad hoc quod dicunt, Prophetas non esse de spiritu Dei locutos. Excluditur etiam error Priscillæ, & Montani, qui dicebant, Prophetas tamquam arreptivos non intellexisse quæ loquebantur; quod divinæ revelationi non congruit, secundum quam mens principalis illuminatur.

In præmissis autem gratiæ effectibus considerata est quædam differentia. Nam etsi omnibus gratiæ nomen comperat, quia gratis absque præcedenti merito conferuntur, & solus tamen dilectionis effectus ultrius nomen gratiæ meretur ex hoc quod gratum Deo facit: dicitur enim Proverb. VIII. 17. *Ego diligentes me diligo.* Unde fides, & spes, & alia quæ ad fidem ordinantur, possunt esse in peccatoribus, qui non sunt Deo grati; sola autem dilectio est proprium donum justorum: quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, ut dicitur I. Ioan. IV. 16.

Est autem & alia differentia in prædictis effectibus gratiæ considerata. Nam quidam eorum sunt ad totam vitam hominis necessarii, utpote sine quibus salus esse non potest, sicut credere, sperare, diligere, & præceptis Dei obedire; & ad hos effectus necesse est habituales quasdam perfectiones hominibus inesse, ut secundum eas agere possint cum fuerit tempus. Alii vero effectus sunt necessarii non per totam vitam, sed certis temporibus, & locis, sicut facere miracula, prænuntiare futura, & hujusmodi; & ad hos non dantur habituales perfectiones, sed impressiones quædam fiunt à Deo, quæ cessant actu cessante; & eas oportet iterari, cum actus iterari fuerit opportunum; sicut Prophetæ in qualibet revelatione novo lumine illustrantur, & in qualibet miraculorum operatione oportet adesse novam efficaciam divinæ virtutis.

CAPUT CLV.

Quod homo indiget divino auxilio ad perseverandum in bono.

I. 2. quest. CIX. art. 10.

Indiget etiam homo divinæ gratiæ auxilio ad hoc quod perseveret in bono.

1. Omne enim quod de se est variabile, ad hoc quod figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis. Homo (2) autem variabilis est & de malo in bonum, & de bono in malum. Ad hoc igitur quod

quod immobiliter perseveret in bono, quod est perseverare, indiget auxilio divino.

2. Adhuc. Ad illud quod excedit vires liberi arbitrii, indiget homo auxilio divinæ gratiæ. Sed virtus liberi arbitrii non se extendit ad hunc effectum qui est perseverare finaliter in bono: quod sic pater. Potestas enim liberi arbitrii est respectu eorum quæ sub electione cadunt. Quod autem eligitur, est aliquid particulare operabile: particulare autem operabile est quod est hic & nunc. Quod igitur cadit sub potestate liberi arbitrii, est aliquid ut nunc operandum. Perseverare autem non dicit aliquid ut nunc operabile, sed continuationem operationis per totum tempus. Iste igitur effectus qui est perseverare in bono, est supra potestatem liberi arbitrii. Indiget igitur homo ad perseverandum in bono, auxilio divinæ gratiæ.

3. Amplius. Licet homo per voluntatem, & liberum arbitrium sit dominus sui actus, non tamen est dominus suarum naturalium potentiarum: & ideo licet liber sit ad volendum, vel ad non volendum aliquid; non tamen volendo facere potest quod voluntas in eo quod vult, ad id quod vult, vel eligit, immobiliter se habeat. Hoc autem requiritur ad perseverantiam, ut scilicet voluntas in bono immobiliter permaneat. Perseverantia igitur non est in potestate liberi arbitrii. Oportet igitur adesse homini auxilium divinæ gratiæ ad hoc ut perseveret.

4. Preterea. Si sunt plura agentia successive, quorum scilicet unum agat post actionem alterius, continuas actionis istorum non potest causari ex aliquo uno istorum, quia nullum eorum semper agit; nec ex omnibus, quia non simul agunt: unde oportet quod causetur ab aliquo superiori, quod semper agat, sicut Philosophus probat in VIII. Physicor. text. com. XLIX. & infra quod continuas generationis in animalibus causatur ab aliquo superiori sempiterno. Ponamus autem aliquem perseverantem in bono. In eo igitur sunt multi motus liberi arbitrii in bonum tendentes, sibi invicem succedentes usque ad finem. Huius igitur continuationis boni, quod est perseverantia, non potest esse causa aliquis istorum motuum, quia nullus eorum semper durat; nec omnes simul, quia cum non simul sint, non possunt simul aliquid causare. Relinquitur ergo quod ista continuatio causatur ab aliquo superiori. Indiget igitur homo auxilio superioris gratiæ ad perseverandum in bono.

5. Item. Si sunt multa ordinata ad unum finem, totus ordo eorum, quousque pervenerint ad finem, est à primo agente dirigente in finem. In eo autem qui perseverat in bono, sunt multi motus, & multæ actiones pertinentes ad unum finem. Oportet igitur quod totus ordo istorum motuum, & actionum causetur à primo dirigente in finem. Ostensum est autem cap. CXLVII. quod per auxilium divinæ gratiæ diriguntur in ultimum finem. Igitur per auxilium divinæ gratiæ est totus ordo, & continuatio bonorum operum in eo qui perseverat in bono.

Hinc est quod dicitur ad Philippenses 1. 6. *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Jesu Christi*: & I. Petr. ult. 10. *Deus omnis gratiæ, qui vocavit nos in aeternam gloriam suam in Christo Jesu, modicum passus ipse perficiet, confirmabit, solidabitque*. Inveniuntur etiam in sacra Scriptura multæ orationes quibus à Deo petitur perseverantia, sicut in Psalmista Psal. XVI. v. *Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea*: & II. ad Thessal. 11. 17. *Deus Pater noster... exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono*. Hoc etiam ipsum in oratione dominica petitur, maxime cum di-

citur: *Adveniat regnum tuum*: non enim nobis adveniet regnum Dei, nisi in bono fuerimus perseverantes. Derisorium autem esset aliquid à Deo petere cuius ipse dator non esset. Est igitur perseverantia hominis à Deo.

Per hoc autem excluditur error Pelagianorum, qui dixerunt, quod ad perseverandum in bono sufficit homini liberum arbitrium, nec ad hoc indiget auxilio gratiæ.

Sciendum tamen est, quod cum ille qui gratiam habet, petat à Deo ut perseveret in bono; sicut liberum arbitrium non sufficit ad istum effectum qui est perseverare in bono, sine exteriori Dei auxilio; ita nec ad hoc sufficit aliquis habitus nobis infusus. Habitus enim qui nobis infunduntur divinitus secundum statum præsentis vitæ, non auferunt à libero arbitrio totaliter mobilitatem ad malum; licet per eos liberum arbitrium aliquantulum stabiliat in bono. Et ideo cum dicimus hominem indigere ad perseverandum finaliter auxilio gratiæ, non intelligimus, quod super gratiam habitalem prius infusam ad bene operandum alia desuper infundatur ad perseverandum; sed intelligimus quod habitus omnibus habitibus gratiis, adhuc indiget homo divinæ providentiæ auxilio exterioris gubernantis.

CAPUT CLVI.

Quod ille qui decidit à gratia per peccatum, potest iterum per gratiam reparari.

1. 2. quest. CIX. art. 7. **E**X his autem apparet quod per auxilium gratiæ homo, etiam si non perseveraverit, sed in peccatum ceciderit, potest reparari ad bonum.

1. Eiusdem enim virtutis est continuare salutem alicujus, & interruptam reparare: sicut enim per virtutem naturalem continuatur sanitas in corpore, ita per eandem virtutem naturalem sanitas interrupta reparatur. Homo autem perseverat in bono, auxilio divinæ gratiæ, ut cap. præc. ostensum est. Igitur si per peccatum lapsus fuerit, eiusdem gratiæ auxilio poterit reparari.

2. Adhuc. Agens quod requirit dispositionem in subjecto, potest suum effectum imprimere in subjectum qualitercumque dispositum: & propter hoc Deus, qui in agendo non requirit subjectum dispositum, potest absque dispositione subjecti formam naturalem inducere, utpote dum cæcum illuminat, & mortuum vivificat, & sic de similibus. Sed sicut non requirit dispositionem naturalem in subjecto corporeo, ita non requirit meritum in voluntate ad gratiam conferendam: quia sine meritis datur, ut cap. CXLIX. ostensum est. Ergo gratiam gratum facientem, per quam peccata tolluntur, Deus alicui conferre potest, etiam postquam à gratia cecidit per peccatum.

3. Amplius. Ea sola homo recuperare amissa non potest quæ per generationem ei adveniunt, sicut potentias naturales, & membra, eo quod homo non potest iterum generari. Auxilium autem gratiæ datur homini non per generationem, sed postquam jam est. Potest igitur post amissionem gratiæ per peccatum, iterum reparari ad peccata delenda.

4. Item. Gratia est quedam habitualis dispositio in anima, ut cap. CL. ostensum est. Sed habitus acquisiti per actus, si amittantur, possunt iterum reacquiri per actus per quos acquisiti sunt. Multo igitur magis gratia Deo conjungens, & à peccato liberans,

si amittatur, divina operatione reparari potest.

5. Preterea. In operibus Dei non est aliquid frustra, sicut nec in operibus naturæ: hoc enim & natura habet à Deo. Frustra autem aliquid moveretur, nisi posset pervenire ad finem motus. Necessarium est ergo quod id quod natum est moveri ad aliquem finem, sit possibile venire in illum finem. Sed homo postquam in peccatum cecidit, quamdiu status vitæ durat, remanet in eo apertus ut moveatur ad bonum: cuius signa sunt desiderium de bono, & dolor de malo, quæ adhuc in homine remanent post peccatum. Est igitur possibile hominem post peccatum iterum redire ad bonum, quod gratia in homine operatur.

6. Amplius. Nulla potentia passiva invenitur in rerum natura quæ non possit reduci in actum per aliquam potentiam activam naturalem. Multo igitur minus est aliqua potentia in anima humana quæ non sit reducibilis in actum per potentiam activam divinam. Manet autem in anima humana etiam post peccatum potentia ad bonum: quia per peccatum non tolluntur potentie naturales, quibus anima ordinatur ad suum bonum. Potest igitur per divinam potentiam reparari in bono, & sic auxilio gratiæ homo potest consequi remissionem peccatorum.

Hinc est quod dicitur Isaia 1. 18. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur*: & Proverb. x. 12. *Universa delicta operit charitas*. Hoc etiam quotidie à Domino non frustra petimus dicentes: *Dimitte nobis debita nostra*.

Per hoc autem excluditur error Novatianorum qui dixerunt, quod de peccatis quibus post baptismum peccat homo, veniam consequi non potest.

CAPUT CLVII.

Quod homo à peccato liberari non potest nisi per gratiam.

1. 2. quest. CIII. art. 7. **E**X eisdem etiam ostendi potest, quod homo à peccato mortali resurgere non potest nisi per gratiam.

1. Per peccatum enim mortale homo ab ultimo sine averitur. In ultimum autem finem homo non ordinatur nisi per gratiam. Per solam igitur gratiam homo potest à peccato resurgere.

2. Adhuc. Offensa non nisi per dilectionem tollitur. Sed per peccatum mortale homo offensam Dei incurrit: dicitur enim quod Deus peccatores odit, in quantum vult eos privare ultimo fine, quem his quos diligit, præparat. Non ergo homo potest à mortali peccato resurgere nisi per gratiam, per quam si quedam amicitia inter Deum & hominem recuperetur.

3. Adhuc etiam induci possunt omnes rationes superius cap. CXLVII. positæ de gratiæ necessitate. Hinc est quod dicitur Isa. XLIII. 25. *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me*: & in Psal. LXXXIV. 3. *Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum*.

Per hoc autem excluditur error Pelagianorum, qui dixerunt, hominem posse à peccato resurgere per liberum arbitrium.

CAPUT CLVIII.

Qualiter homo à peccato liberatur.

1. **Q**UIA vero homo non potest ad unum oppositorum redire, nisi recedat ab alio; ad hoc quod homo auxilio gratiæ ad statum rectitudinis redeat, necessarium est quod à peccato, per quod à rectitudine declinaverat, recedat. Et quia homo in ultimum finem dirigitur, & ab eo averitur præcipue per voluntatem; non solum necessarium est quod homo exteriori actu à peccato recedat, peccare desinens, sed etiam quod recedat voluntate ad hoc quod per gratiam à peccato resurgat. Voluntate autem homo à peccato recedit, dum & de præterito penitet, & futurum vitare proponit. Necessarium est igitur quod homo à peccato resurgens & de peccato præterito peniteat, & futura vitare proponat. Si enim homo non proponeret desistere à peccato, non esset peccatum secundum se contrarium voluntati; si vero vellet desistere à peccato, non tamen doleret de peccato præterito, non esset illud idem peccatum quod fecit, contrarium voluntati. Est autem contrarius motus quo ab aliquo receditur, motui quo ad illud pervenitur, sicut dealbatio contraria est denigrationi: unde oportet quod per contraria voluntas recedat à peccato, his per quæ in peccatum inclinata fuit. Fuit autem inclinata in peccatum per appetitum, & delectationem circa res inferiores. Oportet igitur quod à peccato recedat per aliqua pœnalia, quibus affligatur propter hoc quod peccavit: sicut enim per delectationem tracta fuit voluntas ad consensum peccati, sic per pœnas confirmatur in abominatione peccati.

2. Item. Videmus quod etiam bruta animalia à maximis voluptatibus retrahuntur per dolores verberum. Oportet autem eum qui de peccato resurgit, non solum detestari peccatum præteritum, sed etiam vitare futurum. Est igitur conveniens ut affligatur pro peccato, ut sic magis confirmetur in proposito vitandi peccati.

3. Preterea. Ea quæ cum labore, & pœna acquirimus, magis amamus, & diligentius conservamus: unde illi qui per proprium laborem acquirunt pecunias, minus eas expendunt quam qui sine labore accipiunt vel à parentibus, vel quocumque alio modo. Sed homini resurgenti à peccato, hoc maxime necessarium est ut statim gratiæ, & Dei amorem diligenter conservet, quem negligenter per peccatum amisit. Est ergo conveniens ut laborem, & pœnam sustineat pro peccatis commissis.

4. Adhuc. Ordo justitiæ hoc requirit ut peccato pœna reddatur. Ex hoc autem quod ordo servatur in rebus, sapientia Dei gubernantis apparet. Pertinet igitur ad manifestationem divinæ bonitatis, & Dei gloriam quod pro peccato pœna reddatur. Sed peccator peccando, contra ordinem divinitus institutum facit, leges Dei prætergrediendo. Est igitur conveniens ut hoc recompenset in se ipso puniendo quod prius peccaverat: sic enim totaliter extra inordinationem constituetur.

Per hoc ergo patet quod postquam homo per gratiam remissionem peccati consecutus est, & ad statum gratiæ reductus, remanet obligatus ex Dei justitia ad aliquam pœnam pro peccato commissio: quam quidem pœnam si propria voluntate à se exeget, per hoc Deo satisfacere dicitur, in quantum cum amore, & pœna ordinem divinitus institutum exequi-